

VRTEC

LIST S PODOBAMI ZA SLOVENSKO MLADINO
,S PRILOGO, ANGELČEK'

Štev. 7.

Ljubljana, dne 1. julija 1918.

Leto 48.

A. Pir:

Odličnjaku.

Dà, v resnici, ti si priden,
vse „prav dobro“, glej, imaš!
Pač lahkó si zdaj ponosen,
ker v resnici mnogo znaš.

Kdo bi si o tebi mislil:
Majhen še takó in mlád,
pa sedaj že v tej mladosti
boš vresničil toli nád!

Oče zró z veseljem na-te,
z mamó brat se veseli.
Ko pogovor je o tebi,
vsak te videti želi.

O daj Bog, da te pohvale
nikdar ne izgubil bi,
da učenje in ponižnost
vedno, vedno ljubil bi!

Mnogo bo potem iz tebe,
stan izbiral boš lahkó.
Posteljo imaš zdaj trdo,
a potem boš spal mehkó.

Jožef Volc:

Anton Kržič.

IV.

Jesen leta 1868. je vstopil Anton Kržič v ljubljansko duhovsko semenišče. Z vso vnemo se je sedaj lotil bogoslovnih ved; izmed gimnazijskih knjig mu je bila francoska slovnica še tudi v semenišču ljuba prijateljica. Slovenščino je pa ljubil posebno iz dragega spomina na profesorja Marna. Ondaj je delovalo v semenišču literarno društvo »Slovenska Lipa«; najbrž ga je ustanovil Marn kot bogoslovec. K temu društvu je Anton Kržič takoj pristopil. Pa tudi nazunaj je takoj pokazal zanimanje za slovstveno delo. Ondaj se je preselil v ljubljansko stolno župnišče silno marljivi slovstvenik Luka Jeran. Anton Kržič ga je že pridno obiskoval, ko je bil Jeran še kaplan v Trnovem. Zdaj mu je bila pot do njega še krajša. Postal mu je priden sotrudnik pri »Zgodnji Danici«. Leta 1869. je objavil v tem listu daljša spisa: »Črtice iz življenja sv. očeta Pija IX.« in pa: »Kakšno moč ima revščina in bogastvo do nravnosti in čednosti.« To drugo je razpravna snov, ki jo je Kržič menda prvo obdelal samodsebe; saj šolske naloge mu je doslej nalažala v obdelavo le volja profesorjev. In lahko je pisal Kržič baš o tej tvarini: saj revščino je okušal sam vsa leta svojega šolanja; življenje v obilnosti je pa opazoval tuintam, koder je bival. A ni ga motilo nesoglasje na svetu in prav nič vznevoljalo, da bi bil tožil s Prešernom, ko je videl,

da svoj čoln po sapi sreče,
komur sovražna je, zastonj obrača,
kak' veter nje nasproti temu vleče,
kogar v zibeli vid' la je berača.

Kržič je revščino celo vzljubil, in draga družica mu je bila vse življenje. Bogastva ni nikdar nikoli iskal; kar mu je pa preostalo kesneje v njegovih službah, ob njegovi skoro puščavniški skromnosti, je pa spet razdal drugim. Koliko je storil le za revne dijake in za druge revne ljudske sloje samó v Ljudski kuhinji! Za revne dijake, učiteljske pripravnike, je podaril domala vse, kar je tekom let prihranil.

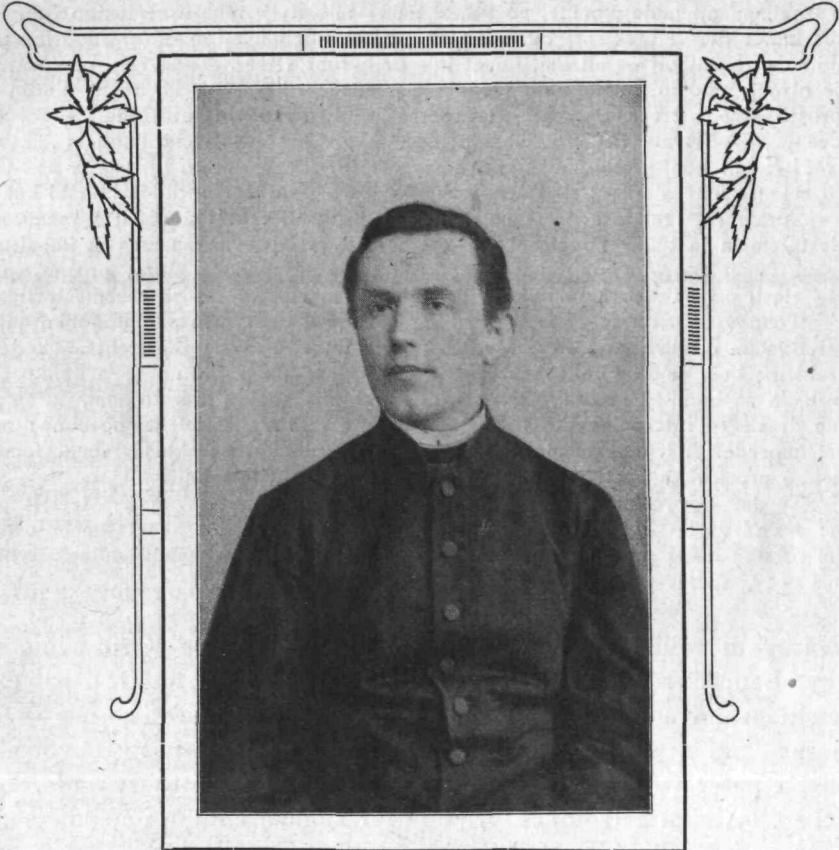
Prišel je pa skrbeti Anton Kržič že v semenišču — podvojeno bolj še kot v gimnazijskih letih — za drugo bogastvo, ki ga molj in rja ne snesta: to je za svetost svoje duše in za plemenitost svojega srca. Eden njegovih sošolcev je dejal pisatelju teh vrstic o Kržiču-bogoslovcu: »Ob njem smo se učili, kaj se pravi: vedro pobožen biti.« Nikoder se ni Kržič nič skazoval, vsako občudovanje in hvalo je šegavo odklanjal. Molil pa toliko in takó prisrčno, da se ni mogel ločiti v kapeli od molitve, ko so bili njegovi tovariši že v živahnih pogovorih zunaj po mostovžih. A ko je došel še tudi »Zakotkarjev« (tako je podpisoval Kržič svoje prve spise),

je brž zadonela vesela pesem v družbi; če druga ne, pa vsaj tista, koder je tudi vsak nepevec lahko pomagal:

Barčica po morju plava —

o le naprej, o le naprej,
dokler je še vetra kaj.

In tako se je približal tudi Kržiču čas — sam ni skoro vedel, kakó in kdaj — da zavozi njegova barčica na visoko morje življenja in da sprejme mornar nase jarem Gospodov. In nič se ga ni plašil Anton Kržič; celó z veseljem ga je pričakoval, saj je vedel, da je lahek in sladak. V 3. letu bogoslovnih

Anton Kržič kot bogoslovec.

študij, dne 31. julija 1871. je prejel Anton Kržič zakrament svetega mašniškega posvečenja. Preden je pa stopil pred oltar Gospodov, se je pa ozrl še enkrat nazaj na to trdo, gruščevo pot, ki jo je prehodil od onih tihih rakitniških pašnikov pa do skrivnostnega miru stolnega vélikega oltarja. In videl je ob tej poti vesčas poleg sebe vidnega angela-variha v rjavi, raskavi meniški obleki — brata svojega, patra Andreja. Prepolno mu je bilo ondaj srce, da bi bil šel k njemu v celico in mu v globoki hvaležnosti poljubil zadnjič dobrotno roko. Ne — ni šlo! Stopil je rajši k pultu,

pa mu napisal pisemce, dihajoče iskreno hvaležnost, pa malo preveto tudi šegavosti — kakor pač ni bilo pri Antonu Kržiču nikoli drugače mogoče. Glasi se — objavljeno naj bo v luč mladini! — tako-le:

Preljubi!

Ko bi bil zdajle pri Tebi, stavim, da bi po svoji zanikrni navadi — molčal. Ali, ker z molčanjem vendar ne more biti vselej vse opravljeno, zlasti v tako imenitnem položaju, v kakršnem sem jaz sedaj, se drznem vsaj pismeno na dan izvabiti nekoliko čutil iz dna svojega zdaj polnega, naprej in nazaj se ozirajočega srca. Zdaj se čutim — in mislim, da po pravici — na meji, sedečega na osodepolnem mejniku, in v enem tednu je prestopek gotov: zato se mi hoté ali nehoté vriva dolžnost, da nekoliko nazaj, pa tudi naprej pogledam. (Nazaj:) Zdaj šele vidim, kako trnjeva pot je bila izpeljana od moje zibelke, po kateri mi bi bilo iti v ničesto žalostno prihodnost. Zares kakor deseti brat sem bil izpahnen; sicer ljubljen od svojih predobrih staršev, znabiti da še najbolj — ali kaj, ko et illis defuerunt vires¹. Toda glej, ob času, ko še moje otročje oko ni videlo sivih oblakov temačne prihodnosti, ko še ni slutilo moje priprosto srce ostrega Demoklejevega meča nad glavo: takrat pride nekdo, takrat prideš — — Hvala, tisočera hvala, pristrčna hvala, preblagi, srčno ljubljeni Andrejček, za vse! Ko bi kdaj prišle skušnjave, česar me Bog varuj — da bi, kakor ima G. navado rekati gledé staršev: »saj sem vse sam storil, vse sam pridobil,« da bi kdaj tudi jaz — pravim — relate ad Te² kaj enacega mislil ali rekel: že zdaj z vsemi štirimi protestujem in ta tukaj podpisani protest naj bo vselej veljaven, ne pa kaj družega. Če sem Tvojo dobroto kdaj napak rabil, ali se je nevrednega storil, prosim, spreglej mi — zlasti pri nakupovanju bukev sem bil preveč hlasten, da ne rečem strasten.

Toda v tem, da se Ti za nazaj tolikanj zahvaljujem, sem pač podoben pijancu, ki tirja račun od krčmarja in plača, potem pa le še prav naprej »žehta«. V denarni potrebi me boš, če Bog da, kmalu spravil in sestavil na lastne noge; a koliko drugih potreb, ki se bodo še le zdaj prikazale, ali ki so bile znabiti tudi do zdaj, pa se nisem ravno drznil Te interpelovati, Ti sam od sebe pa tudi nisi hotel kaj posebno: menim dušni napredek i. t. d. Prosim tedaj, da se naj še nikakor ne sklene račun, temuč še nekoliko prostorčka pusti v zapisniku praznega za prihodnje dni.

Te dni — prosim — se me pa še posebej spomni pri sv. maši s tem le name-
nom: v z a h v a l o Jezusu, da me ni le samo že tolikrat kot »centesimam ovem³ k
99tim ostalim nazaj pripeljal, temuč me hoče sedaj po svoji neskončni milosti še drugim
za p a s t i r j a dati — in da bi se prav izvršilo.

Tvoj Tone.

Na sveto veliko Gospojnico potem je zapel Anton Kržič svojo novo mašo v frančiškanski cerkvi v Ljubljani. Pridigal mu je priljubljeni ljubljanski propovednik Karol Heidrich. Tovariši-bogoslovci so mu pa oskrbeli krasno petje. O, kako je bil srečen ob tej slovesnosti novomašnik, še bolj pa pater Andrej, ko je videl, kakó se mu je čisto izpolnilo, kakor je želel: z lastnimi žrtvami je pripomogel najmlajšemu bratcu, da je stopil pred Gospodov oltar. Da je bila vsa blažena ta dan tudi dobra sestra Micka, uboga služkinja, se razume. Bil je dan, ki ga je za to dobro trojico sam Bog naredil.

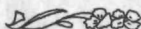
Po končani novi maši je hodil Anton Kržič rad pomagat v dušnem pastirstvu patru Andreju v prisilno delavnico. Ondi je tudi prvič pridigoval. Dostavi pa še danes rad: »Ravnal sem modro: ko bi se bilo kaj skazilo, ne bi bili mogli uni tam doli takó raznesti.« Gotovo se je pa zgodelo največ patru Andreju na ljubo.

(Konec.)

¹ t. j. »manjkalo jim je moči (sredstev)«.

² t. j. »z ozirom nate«.

³ t. j. »sto-to ovco«.

Ksaver Meško:

Iz raja mojih dni.

(Nadaljevanje.)

Manj samotno in pošastno in bolj prijetno je seve bilo, kadar je bil v mlinu mlinar, Brumnov Lojze. Večkrat, kadar sem pasel v travniku ob mlinu, sem mu pomagal mleti. Sicer — da povem kar resnico in se ne hvalim čez zasluženje in čez mero — je bilo moje delo večinoma v tem, da sem pozvonjal z zvončkom nad kamenom, ki je dajal znamenje, kadar je pošlo žito v kaštici nad kamenom. A to cingljanje, ki je bilo meni prijetna zabava, je Lojzeta spravilo čestokrat v hudo nevoljo, in mi je kratkomalo odpovedal družbo in službo v mlinu. Naj rajši pazim, da mu krave ne bodo izlizale vsega ilnatega podstenja okoli mlina! V veliki jezi mi je kdaj celo zagrozil, da me stlači pod kamen in me zmelje, ali da me vrže pod mlinska kolesa ali v kašto, polno moke. Da bi ne bilo prijetno ne to, ne ono, sem spoznaval. Vedel sem pa tudi, da Lojze ni mož tako trdega srca, kakor so bile včasih trde in osorne njegove besede.

Če bi me ne bili dali starši v šole, postal bi bil morda mlinar. Zakaj mlini so me zmeraj hudo zanimali. Še bolj nego mlini z osmimi lopaticami, ki smo jih stavili otroci v vaškem potočku, so me zanimali, seveda pravi in resnični mlini.

Velik mlin je bil v sosednji vasi ob cesti gor proti Sv. Tomažu, v Hranjigovcih. Mlinar je bil bogat mož, brez otrok, a škrtec in stiskač, da nikjer takega. Botra sem si ga izbral in naprosil za sveto birmo. Morda v tihi nadi, da se kdaj izučim pri njem mlinarske meštrije in umetnije. Pač mi je Skuhalov Matjaž, ki je bil ob tistem času spet enkrat učitelj, to izbiro večkrat resno in odločno odsvetoval. »Ti, tega bi pa jaz že ne imel za kumeka. Tolarje, ki jih bo ta dal, jaz suhe pojem.« Pozneje sem si večkrat rekel: »Prerok je bil ta Matjaž!« A spoznanje in kes sta prišla prepozno, kakor je to že navadno v življenju!

Sicer sem šel pa le enkrat k mlinarjevim prosit, enkrat — pa nikoli več.

Pri mlinarju Canjku v Ormožu je bil v oknu na ogled postavljen krasen majhen molitvenik. Komaj da sem ga bil videl, sem že zahrepenel po njem z vsem srcem. Kakor Adam pred rajem, ko ni smel vanj, sem postajal pred tisto prodajalno, požiral z očmi skozi svetlo steklo bukvice in razmišljal, kakšna krasota mora biti šele v njih, ko so že nazunaj tako prelepe. Noč in dan me je spremljala sedaj misel na to knjigo, noč in dan se mi je knjiga lesketala pred dušo in pred očmi v prečudni črni in zlati svoji lepoti. A kje naj dobim tisti goldinar in še dvajset krajcarjev povrhu, ko je knjigar toliko zahteval za knjigo? Ni mi bilo mogoče in ni! Po dolgem premišljevanju in težkih bojih sem se ojunčil in sem šel nad kumico-mlinarico. Kumeka se nisem upal lotiti; o kumici, ženski, sem pa mislil, da ima vendar več srca. Pa me je, ko sem v zadregi izjecljal svojo srčno stisko in vročo svojo prošnjo, žena pogledala tako začudeno in tako

uničevalno-zaničljivo, da je v hipu padel ves moj pogum v mlinski potok in je splaval po vodi. Osramočen po tistem pogledu, ki mi je molče tako kričaje očital moje beraštvo, sem potisnil klobuk globoko na oči in sem kar tiho in ponižno izginil izpred oči užaljene žene. Od tedaj nisem prestopil več praga tistega mlina.

Sosed mlinarjev je bil kmet Mrak, dober mož, a svojimi posebnimi muhami, kakor imamo pač vsak svoje. Strica Mraka sem si malo privoščil v »Poti čez travnik«.¹

Dalje gori ob cesti sta stala spet dva mlina: tik pod Kovačicami Žgankov in v ozki stranski dolinici, »Pekel« imenovani, Dihurjev. Žgankov je bil še nov. Žgank, ki je bil tesar, ga je stavil baš tiste čase, ko sem hodil v domačo šolo; šel sem večkrat po daljši poti, tod po veliki cesti, ker je bilo čez vrhe zelo blatno. Stavil ga je z velikimi težavami in s pridnostjo, značilno za bornega slovenskega želarja ali kočarja, ki si je ubil v glavo, da mora nekaj postati; ki se je zaklel, da hoče biti premožnejši, in da morajo biti njegovi otroci uglednejši. Mlin je res postavil. Napeljal je vodo, ker je je bilo zelo malo v potoku, ki je tam še povsem ozek in plitev, po dolgem žlebu na velikansko, a vendar zelo vitko in lahko kolo, ki bi naj potrebovalo kar najmanj vode. A pri tem delu si je nakopal smrtno bolezen — pravi slovenski mož-delavec, ki ne omača, dokler da doseže svoj namen. Ko sem pozneje bral Kraszevskega »Kočo za vasjo«, s kakim trdom ter s kako mravljinško marljivostjo je stavil cigán tisto kočo, sem moral vedno misliti na Žganka.

Lep in prijazen je bil torej ta mlin. Kakor lepa igrača je stal pod hribom, sredi zelenih travnikov. A stal je menda neprestano in molčal, ne vem ali sem ga slišal le ensamkrat pekljati.

Živo nasprotje mu je bil mlin Dihurjev, čepeč kakor mračen hudi duh v tistem samotnem, neprijaznem kotu pod Lahonskim vrhom, ki ga je pač kak pesnik ljudstva krstil kdaj za »Pekel« in mu je to ime ostalo do tistih časov in do današnjega dne. Še danes naštevajo šegavi ljudje in kateri se hočejo nekoliko ponorčevati z nami, tele tri znamenitosti v naši fari: na »kostanju« (lep hribček v bližini farne cerkve) je zidanica; v »Grmu« je vas (moja rodna vas Grm), v »peklu« pa potok in mlin.

V tistem času, ko sem hodil jaz tam mimo v šolo, menda vobče niso več mleli ondi. Zakaj zmeraj je bil mlin zapuščen in mrtev — gospodar Dihur je imel svoj dom nekje gori v vrhu; v mlinu pa ni bival nihče, in daleč naokoli ni bilo nobene hiše, nobenega življenja. Tudi grozen se mi je vedno zdel tisti mlin kakor mrlič. Posebno tako ob meglenih, že napol mračnih jesenskih in zimskih popoldnevih. Če sem šel sam iz šole tam mimo, sem bil vedno pripravljen na beg. Zakaj ob takih časih, ko je bila vsa dolina in ves tisti zakleti »Pekel« poln neme, mrtve megle, se je iz tega meglenege jezera črnilo umirajoče, trohneče poslopje še bolj pošastno in strašno. In zdelo se mi je vsak hip: Zdaj, zdaj stopi iz te mrtvašnice

¹ »Slike in povesti« II. Slovenska Matica, 1899, ponatis v Grafenauerjevi zbirki IV., Katoliška Bukvarna.

mrlič v dolgi beli halji, ali vsaj črnopolta, brezzoba ali škrbasta starka-čarovnica, ali pa divje zroč, s puško in z bodali uborožen razbojnik in ropar pa jo ubere za menoj. Kaj drugega bi bil mogel storiti v taki strašni nevarnosti, ko da vzamem klobuk v roke, se pokrižam in zbežim za žive in mrtve — — —

Posebno jasno se spominjam nekega jutra v adventu.

Vsi so odšli k zornicam. S sestro sva pa ostala sama doma. Pa sem se z gorečo skalo (trsko) tako dolgo motal po sobi, da sem užgal kodeljo na materinem kolovratu. Naravno, da me sestra zato ni pohvalila. A jaz, užaljen, sem vzel šolsko torbico, pa hajdi na pot proti Sv. Tomažu. Ker je bil velik sneg in tir čez vrhe slab, sem jo urezal po daljši in boljši poti, po veliki cesti. Ko sem šel še skozi vasi, in mi je tu tam gledalo kako okno na cesto in v me kakor veliko svetlo oko, je še bilo. A ko sem se bližal gori »Peklu« in Dihurjevemu mlinu, mi je resnično zastajala sapa, tako groza me je bilo. Poizkusil sem glasno moliti, a strašil me le lastni glas. Pozdrav in blagoslov z nebes se mi je zdel glas zvona, ki je pal od časa do časa iz visočine, od fare sem, v to gluho jutro, v to strahotno molčečo mrtvo dolino, dolino polno groze. Nešteto spominov na strašne zgodbe se mi je podilo po glavi. Nešteto nevarnosti se mi je zdelo, da preži ob cesti, gre z mano skozi tiho temno jutro, korak za korakom. Kdaj me napadejo, kje planejo name?

Moj Bog, to je bila pot! Kakor bi prišel iz vic in njih trpljenja v svetla nebesa, mi je bilo, ko sem vstopil v cerkev, vso ožarjeno od sveč, dehtečo od kadila, vso polno orgljanja, pesmi in pobožnosti . . .¹

A kaj so bili vsi ti mlini proti veternemu Pintaričevemu mlinu gori na Žvabu, za gozdi nad našo vasjo!

Menda je bil to edini mlin na veter, ki sem ga videl kdaj v življenju. A ta se mi je zdel naravnost pravo čudo. Kaj so bili vsi klopotci po vseh vinogradih naokoli s svojimi čestokrat res velikanskimi peresi v primeri z ogromnimi tacastimi peresi tega mlina! Res, v tistih časih je večinoma stal, le kaka dvakrat sem videl, kako so se tista pošastna drevesa počasi vrtela.

Vobče mi je bila vsa stavba na tistih ogromnih nogah velika uganka, ki sem jo od daleč, s ceste, po kateri smo hodili in vozili k vinogradu v Rumeč, ob pričetku ljutomerskih gor, spet in spet občudoval z nemim zavzetjem. S tako silo me je vlekel ta mlin nase, da sem večkrat, če sem pasel na njivi gori ob šumah, popustil krave in bežal skozi gozd do tiste jase, odkoder sem videl na Žvab. Tam sem stal nekaj hipov kakor vkopan v zemljo ter zavzet strmel v tisto hišico na mogočnih stebrih in na tiste peresa, ki so se iztezala proti nebu kakor velikanske mračne in grozeče roke. Ko sem se za silo nagledal, sem bežal nazaj k živini, ki pa mi je medtem ne redkokrat že zašla v škodo.

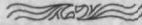
Ko sva nekoč nesla z bratom Tonetom klopka k posestniku Pintariču,

¹ Ta mlin mi je dal snov za sliko: »Zaradi mačke« (Slike in povesti« I., Slovenska Matica 1898).

ki je bil obenem tkalec, sva ga prosila, da smeva v mlin in si ga ogledava. Po široki lestvici smo lezli vanj, pa nama je razkazal mož tiste ogromne zavléke, ki se je mlin na njih po vetru obračal. Tedaj sem tudi videl, da so bila peresa privezana z debelimi verigami, in sem umeval, kar se mi je poprej tolikokrat zdelo veliko čudo, zakaj da se ne vrte niti ob močnem vetru.

Zdaj tistega mlina, žal, ni več, kakor marsičesar ne iz tistih lepih časov . . .

{Nadaljevanje.}

Jožef Vandot:

V zagorskem miru.

6.

Težka soparica je ležala drugi dan nad zagorskim svetom. Nebo je bilo sivo kakor jeklo. Snežniki so bili pokriti z bledikasto kopreno, in zdelo se je, da so tudi oni zadremali v vročini. Bilo ni niti diha sredi te soparice. Živina je polegla po sencah in je težko sopla. Izza gorá so se prikazovale tenke, sive meglice. Kar naenkrat so se pa razgubile med sivkastim nebom. Pastirji so si brisali pot z obrazov. Leno so ležali v senci; a niso počivali, ker jim sitne in nadležne muhe niso dale miru. Vedeli so vsi: še danes prihrumi preko snežnikov nevihta. — Pavelč se je je pa kar veselil. »Boš videl, ti Tilen, kako lepa je nevihta v gorah!« je rekel tovarišu, ki je ležal z njim tisto popoldne v senci pod širokim mecesnom.

Tilen je bil radoveden in je komaj čakal, kdaj da pride nevihta. Tako sta ležala v senci in sta gledala na sive vrhove gorá. A zmotilo ju je glasno, obupno beketanje, ki je prihajalo s skalovja. Trikrat je že Pavelč pogledal tja gor in vsakokrat je pomajal z glavo. A ko je postajalo tisto beketanje le obupnejše, se je dvignil. »Pa ne, da bi se bila zaskočila ovca tam gori?« je rekel. »Tako žalostno bekeče, kot bi klicala na pomoč.«

Tudi Tilen se je čudil, ko je slišal tisto beketanje. Pa takrat je že prišel mimo stari pastir Močilež. Zagledal je dečka in se ustavil pri njima. »Pobiča!« je rekel z jokavim glasom: »Pa mi že spet načaja škrat zeleni, trikrat preklani! Ovco mi je izvabil v skalovje, da se je zaskočila. Ali jo slišita, kako kliče na pomoč? Pomagajta mi, pobiča! Klical sem Olipca, pa ga ni nikjer.«

Fantičev ni bilo treba dolgo prositi. Kar stekla sta preko planine. Zapodila sta se po strmini vkljub vročini. Iz rušja je izžarevala taka gorkota, kot bi gorelo med njim. A Tilen in Pavelč se nista menila za to. Splezala sta do skalovja in se pričela plaziti po žarečih skalah. Prišla sta že visoko in sta slišala beketanje že v bližini. Ustavila sta se, da si obrišeta pot, ki jima je tekkel curkoma z obrazov. Ozrla sta se, pa sta zagledala visoko nad sabo ovco, ki je tekala po ozki políci. Ko je pritekla do

prvega konca, se je obrnila, ker ni mogla naprej. Stekla je potem do drugega konca, pa tudi tam ji je bila presekana pot. Zato je beketala tako obupno in klicalá na pomoč.

»Glej, glej!« je menil Pavelč. »Čudna reč, da je mogla priti na to polico. A žival nima pameti. Posebno pa ovca ne. Hej, bica-bé! Ali me slišiš? Ne deri se tako! Kar malo še potrpi! Saj prihajamo na pomoč... Hej, bica-bé!«

Ovca ju je zagledala. Obstala je sredi police in se ozrla v globočino pod sabo. Na ves glas je še enkrat zabeketala in je utihnila potem. Tilen in Pavelč pa sta pričela plezati po gladki steni. Šlo jima je počasi, ker sta morala iskati za vsako stopinjo zaslombe. A vendar sta priplezala brez nezgode vrh skale. Ustavila sta se tam ondi in sta se ozrla v globočino. Pod sabo sta zagledala ovco, ki je stala sredi police in se je tresla po vsem životu. Bila je samo kake tri metre pod vrhom. »Prebita reč!« je dejal Pavelč in se je popraskal za ušesom. »Z vrha ne moreva dol. Počakaj malo, Tilen! Grem gledat tja na drugo stran. Mogoče pridem od tam lahko k ovci. Kar počakaj malo!«

Pavelč je odšel. Tilen se je pa vsedel na skalo in je gledal na ovco, ki je začela spet tekati po polici in beketati na ves glas. Tilnu se je smilila. Sam Bog ve, kako je zašla tja dol? Hm, nemara je pa stala tu na vrhu, pa je zagledala doli na polici nekaj šopov sočnega zelišča. Pa se je spustila dol in je poskočila drzno na polico? Na, pa ni mogla več nazaj, pa tudi naprej ne... In Tilen je ugibal in je meril z očmi višino med polico in vrhom. — »Hm, prišel bi že doli,« je pomislil. »Tam sredi je škrba sredi skale. Lahko stopim nanjo in se spustim na polico. Kaj če bi poizkusil?« — In Tilen se nagne preko skale, da poizkusi, če bi šlo. A v tistem trenutku se vrne Pavelč. — »Tudi od strani ne morem k ovci,« reče. »Ti prebita reč, ti! Moram nazaj v kočo. Po vrv moram, ker drugače ne moreva do ovce. Počakaj me, Tilen! Hitel bom na vso moč in se vrnem kmalu.«

In Pavelč se spusti kakor mačka po gladki steni. — »Čemu neki gre po vrv?« se začudi Tilen. »Zakaj pa ne zleze na polico? Saj je škrba sredi stene, in nanjo bi lahko stopil? Pa čemu gre po vrv, ko je ni treba?« In Tilen zmaje z glavo. Ozre se na planino, ki je ležala globoko pod njim. A vendar razloči natanko tam doli planšarja Klemena in starega pastirja Močileža, ki mu mahata z rokami. — »Hej, hej!« zavpije Tilen na ves glas in zamahne s klobukom. A tedaj pogleda nehoté na snežnike, ker se mu zdi, da se je zasvetilo tam gori nekaj svetlega. Tilen se prestraši. Snežniki so postali kar hipoma črni, strašno črni! Nad njim se kopičijo debeli oblaki, da vrši izza rogljatih vrhov. Razgrinjajo se okrog in okrog in prično se vleči po nebu. Pod njimi pa je vse črno. In tisto črno razsvetli za trenutek samo blisk, ki šine kakor dolga, goreča kača z oblaka na oblak. Pa zagrmi votlo, in črni oblaki vro še hitreje izza skalnatih vrhov.

»Oh!« zakličče Tilen in se streše. »Nevihta prihaja... Čez nekaj trenutkov bo že tukaj.« — Pa tudi ovca tam na ozki polici zasluti nevihto. Prične

dirjati kakor obnorela semtertja in beketa na ves glas. — Tilen uvidi, da pride nevihta prej nego Pavelč. Zato nič več ne pomišlja. Spusti se po škrbi dol: oprime se z rokami ostrega roba, z nogami pa stopi na škrbo. Nato se skloni malce. Z desnico se še drži roba, a z levico išče opore, da bi se je oprijel, če stopi s škrbe. A ne najde je nikjer. Zato se kar spusti in stopi na polico, ki je komaj dve pedi široka. Oddahne se, ko se čuti na varnem. Ovca se stisne k njemu in trepeta po vsem životu. Tilen jo poizkuša dvigniti. A je pretežka za njegovo desnico, ker se mora oprijemati z levico skale, da ne zdrkne v globočino. — »Neumnost sem napravil,« dé naposled. »Čemu sem prišel dol, ko pa ne morem opraviti ničesar? Zakaj nisem rajši počakal Pavelča? — Kar nazaj se splazim, ker ne morem sam opraviti ničesar.« — Pa poizkuša, da spleza nazaj na vrh. A naj poizkuša, kolikor hoče, nazaj ne more, pa tudi ne vstran, a še najmanj navzdol. — »Oh, tudi jaz sem se zaskočil!« vzdahne na glas, in mraz ga strese. Pogleda na planino, kjer še vedno stoji planšar in stari pastir. Mahata z rokami in vpijeta nerazločne besede. Takrat priteče Pavelč na planino. Ozre se Tilen nanj in zavpije. A Pavelč ga ne more razumeti, preveč je oddaljen. Pavelč pa že dirja preko planine proti koči.

Nevihta se bliža vedno bolj. Tilen vidi razločno, kako je tam ob snežnikih. Grmi vedno glasneje in buči zamolklo. Solnce se skrije za debele oblake, ki se vale preko neba. Zmrači se napol . . . Tilen vidi vse to, in navda ga čudna groza. Z obema rokama se oprime skale in se stisne tesno k nji. Ovca pa beketa na ves glas in rine vanj, da se je Tilen zboji in jo odrine s police. Z drhtečimi rokami se drži za skalo in čaka, čaka . . .

Hipoma se pa oglasi nad njim ropot. Nekaj se spusti po steni navzdol, in še preden se Tilen prav zave, že stoji nekdo kraj njega. Pogleda ga Tilen in ga spozna. Olipec! . . . Tilen se ga razveseli, da zakliče na glas: »O, ti, Olipec? Dobro, da si prišel . . . Zaskočil sem, pa ne morem nazaj. O, da si prišel. Zdaj pa gotovo uidem nevihti . . .«

Olipec ne odgovori besedice. Prične ovijati okrog ovce vrv. Nato se dvigne in stopi na prste. Požene se kvišku in kar naenkrat visi med nebom in zemljo, držeč se za škrbo. Konec vrvi drži z zobmi, in vse telo se mu trese vsled napora. A hipoma se skrivi, in še preden utegne Tilen treniti, je že na vrhu. Pod njegovo nogo se odlučí kamenje, in škrbe ni več. Vrv se napne. Ovca zabeketa in obvisi na vrvi. Počasi vleče Olipec za vrv. Ovca se dviga više, vedno više — naposled je pri Olipcu. Razveže vrv in požene ovco po varni poti navzdol.

»Oh, Olipec, spusti vrv še k meni!« zakliče Tilen. »Navežem se nanjo, pa me potegneš kvišku. Ali slišiš, Olipec?«

Tilen se zave, da ga Olipec nalašč noče rešiti. Privošči mu vse, kar mora trpeti. Pa zakaj? — A Tilen ne utegne premišljevati. Hipoma završi okrog njega, da ga skoro prekotali s police. Tilen se stisne tesneje k skali. Prekriža se in se ozre še enkrat na planino. Še vedno sta tam doli planšar in stari pastir; vpijeta sicer na ves glas, a Tilen ne razloči besedi. Pa

tudi Pavelča zagleda, kako leti preko planine proti skalovju. Tilen vidi še to; a potem nič več . . . Vedno silneje buči okrog njega. Vihar razsaja nad zagorskim svetom in tuli, da pretresa ubogemu dečku kosti. Tema se nagne do skalovja, in blisk udari nedaleč od njega. — »Jezus, Marija!« krikne Tilen v divji grozi. Dosti ni manjkalo, da ni izpustil skale, ki se je je oprijel krčevito. V tem hipu zagrmi spet, da se stresejo skale širomokrog. A še preden potihne ta grom, se zabliska vnovič in zagrmi s podvojeno strahoto. Vihar zabesni z vso svojo močjo, in v Tilna pljusne ploha. Odnese mu klobuk z glave in ga zgrabi od vseh strani, da ga odtrga od skale. A Tilen se iznova krčevito oprime skale. — »Pavelč, hoj, Pavelč!« vpije na ves glas, da prevpije tulenje viharja in bučanja groma. A njegov glas zamre sredi besnenja divje plohe, in komaj, komaj ga še sliši sam.

Vedno huje pljuska na Tilna. Zdi se mu, da se je ulil ves potok nanj. V dveh hipih je premočen do kože. Kar sapo mu zapre. Prične se tresti po vsem telesu. — »Pavelč, hoj, Pavelč!« vpije. »Ali me slišiš, Pavelč?« — A nihče mu ne odgovori. Le neprestano grmenje buči grozno okrog njega, da se skala kar pretresa. Za trenutek se ozre Tilen navzdol; a ne vidi ničesar. Ves svet je zavrt v temo in gosto meglo. Kažejo se samo dolgi, ognjeni bliski, ki švigajo sredi teme in goste megle . . . Tilen se hoče ozreti v drugo stran. A v obraz mu pljusne voda, da zakriči in zajechi. Pa mu zapre spet sapo. Skloni glavo napol in stoji mirno in čaka. Vsled čudne groze, ni niti v stanu, da bi mogel misliti. Samo o tem je trdno prepričan, da ga prekotali zdajpazdaj strašna nevihta v globočino, ako ne pride v pravem času rešitev.

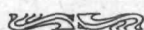
Hipoma se mu pa res zazdi, da ga nekdo kliče. Dvigne glavo in posluša. Res, sredi bobnenja in tuljenja sliši pretrgan krik. Obenem pa začuti, da ga nekdo dregne v glavo. Ozre se, pa zagleda nad sabo konec vrvi. — »Pavelč je prišel pome!« izpreleti Tilna vesela zavest. Naglo zgrabi za vrv in si jo zaveže okrog pasu. Pač se še zaganja vihar vanj, da se Tilen kar guga nad prepadom. Vrv se pa napne, in Tilen se dviga, dviga. Srečno se pregane čez rob.

»O, Pavelč, Pavelč!« zakliče ves razveseljen. »Pa si me rešil, Pavelč!«

Drvarček vstane. Z rokami šine preko mokrih las in se posmeje. — »I, samo da si še živ, Tilen!« zavriskne, da prevpije bobnenje divjega groma. Potem zgrabi brž za roko Tilna in ga vleče za sabo. Bežita v gostem nalivu preko mokrega skalovja. A ne obrneta se navzdol, ampak izgineta na desno, kjer se pričinja onkraj pečevja strm, smrekov gozd. Molče hiti Tilen za Pavelčem, kolikor mu dopušča vihar, ki še vedno tuli na vso moč nad zagorskim svetom. Bliska se nepretrgoma, in strahovito bobnenje ne utihne niti za trenutek. A Tilna ni več strah. Skače preko nizkih skal kakor Pavelč, in prav nič ga ne ovira premočena obleka, od katere kar curlja. Naposled se ustavita pred visoko, previsečo skalo. Pavelč se skloni prav do tal in se splazi po vseh štirih v ozko luknjo.

»Za mano, Tilen, le za mano!« zakriči in kar naenkrat izgine tudi Tilen v tisto luknjo . . .

(Nadaljevanje.)

J. E. Bogomil:

Kakor ti meni — takó jaz tebi!

Gi seme, ti! Ti seme, ti, cigansko!«

Tako so kregali pošteni ljudje takele ljudi, kakor je Murnikov Ivan, navihanec prve vrste. Pa kako se je znal potajiti! Nič kakor sama živa nedolžnost ga je bila.

Oni dan je privezal precej tanko žico od enega debla do drugzega. Marsikomu je posnela tista zapreka klobuk raz glavo. Ivan je pa čepel gori na hlevu in se je smejal, da je vse pokalo v njem. Ljudje so se Murniku pritožili, in kazen je pretrpel — Murnikov pastir.

»Ivan, Ivan! Ti jo boš enkrat izkupil!« so ga svarili oče. A zastonj, Ivanova navihanost je šla že v klasje.

Na Nagličevi njivi so sadili krompir. Murko, ki je spremljal domače na njivo, je pa mirno ležal tam pri zidu v hladni senci Murnikove tepke.

Ivan se je izprehajal po vrtu. Spleza brž na tepko, če bi bilo ondi kakšno ptičje gnezdo? Gnezda ni našel, pač pa je zagledal, kako sladko spava ondi pod zidom Nagličev Murko, Jejdeteta, kako lahko bi ga danes malo podražil! Kaj mu Murko

more! Kdaj je pa še pes splezal po zidu! On je pa uren kakor veverica. Ha, to bo prijetna zabava! Murko bo renčal, režal, lajal, cvilil in zaغانjal se, Ivan se bo pa smejal gori na varnem, visoko na zidu.

Ivan poišče šibico in prične sovražnost brez vsake vojne napovedi. Murko se predrami, se razsrđi, ker mu nepoklican gost moti sladki dremež in še lepše sanje. Ravno je v snu požiral klobaso. Tako zadovoljno je cmakal z jezikom in včasih se je še slastno obliznil. Kdo bi ne bil hud, če se mora prebuditi iz tako prijetnih sanj!

Murko zareži in pokaže svoje ostre bele zobe. Gori na zidu se pa Ivan zadovoljno zareglja in od veselja tudi kaže svoje enako bele zobe. Hej, kako rad bi Murko skočil vanj, pa se boji šibice. Šibica je huda reč za pse in za otroke.

Pa pride nesreča, ko se je najmanj nadejaš: Ivanu pade šibica iz rok. Hoče seči ponjo — a vidi, da ne bo nič. Umakne se.

Murko pa uvidi baš tedaj, da zna biti vendar kaj. Urno se zapraši. Za srajco in za hlače hkrati zgrabi umikajočega sovražnika. Klobuk najprej odleti. Murko renči. Ivan ječi. Ena sama dolga klobasa od vrh zidu dol do tal in do klobuka. Doma bodo pa najbrže še druge klobase. Pa ne za Murka.

Dr. Rud. pl. Andrejka:

Nekaj narodnih pripovedk iz kamniške okolice.

(Povedal Čehov oče na Kolovcu.)

4. Mladenič in popotnik.

Po svetu je hodil popotnik. Temu se je pridružil nekega dne mladenič. Hodila sta potem skupaj po svetu. Nekoč prideta mimo pastirja, ki je spal, živina pa je bila v škodi. Pa reče mladenič svojemu tovarišu: »Pojdi ti živino vračat, jaz pa grem zbuditi pastirja.« Pa gresta. A mladenič udari pastirja tako hudo, da ga ubije. Popotnika pa prime jeza — a gresta še vseeno naprej. Kmalu pa srečata mašnika z zadnjo popotnico. Popotnik poklekne, mladenič se pa jame norčevati. Tedaj se pa popotnik še bolj razjezi in reče mladeniču: »Najina pota se morajo ločiti, ker ti delaš vse narobe.« Mladenič pa mu odvrne: »Bog tako hoče.« Ko gresta zopet naprej, vzameta nekemu kmetu zlat pehar ter ga dasta ubogi vdovi. Kmalu prideta do neke gostilne, kjer so peli svete pesmi in so se dobro imeli. Sedaj poklekne mladenič, popotnik pa ne, marveč zadere se ves jezen na mladeniča: »Sedaj imam tebe dosti, ker vidim, da delaš vse narobe. S tabo res ne morem več popotovati.« Mladenič mu pa odgovori: »Motiš se! Ti delaš vse narobe. Glej, tisti pastir, ki sem ga ubil, bi drugače ne bil prišel v nebesa. Ob mašniku, ki je šel mimo, sem se norčeval, a le hudobcem, ki so morali bežati pred njim. Ko sva pa kmetu vzela pehar, sva storila dobro delo, ker mu je bil pehar Bog; sedaj bo pa častil pravega Boga. Ko sva ga pa ubogi vdovi podarila, sva storila dobro delo, ker bo z njim storila mnogo dobrih del. V gostilni so pa peli pobožne pesmi, in jaz sem pokleknil, ker je bil Jezus med svati.« Zdaj izprevidi popotnik, da je imel mladenič prav. A ko se mu hoče zahvaliti za pouk, ga že ni bilo več pri njem.

5. Zeleni lovec in kmet.

Živel je zelo ubog kmet. Imel je šestero otrok. Njegova koča je bila slaba, in streha je kazala na mnogih krajih gola rebra. Slišal je pa od nekega popotnika, da je sreča v deveti deželi. Sklene torej, da jo poišče. Odda svoje otroke sosedom, zapre kočo ter gre po svetu.

Hodi zelo dolgo. Nekega dne sreča zelenega lovca. Ta ga vpraša, kam da gre; kmetič mu pa pove, da gre iskat sreče. Zelenec mu obljubi sedem debelih prašičev, če mu dá ob letu svojo dušo. Rešiti ga pa zamore samo sedem pravil, če mu jih ob letu pove. Dolgo se kmetič obotavlja, slednjič pa opusti misel na srečo, pozabi na Boga ter sprejme lovčev predlog. Vesel žene svojih sedem prašičev domov. Vzame svoje otroke od

sosedov ter dobro živi. Šele, ko se staro leto bliža koncu, se spomni obljube, dane zelenemu lovcu. Začne premišljevati, katera bi bila zahtevana pravila, pa jih ne more uganiti. Ves v strahu začne moliti k Bogu. Pride zadnji dan. Kmetič odda svoje otroke zopet sosedom, se zapre v kočo ter se zatopi v molitev. Ob enajsti uri ponoči pa potrka nekdo na vrata. Kmetič se prestraši in reče: »Danes ne pustim nikočar v kočo!« A glej! Vrata se same odpro in v hišo stopi sveti Anton. Svetnik mu naznani, da mu je Bog zaenkrat odpustil ter mu pove onih sedem pravil. Na vrata potem napišeta ime Jezusovo, Marijino, Jožefovo — sladka imena in v molitvi pričakujeta zelenega lovca. Ob dvanajstih začujeta trkanje, in brž vpraša zunaj votel glas kmeta, ako zna sedem pravil. Kmet mu jih začne naštevati: »1. Dva sva v hiši, ti pa zunaj rogoviliš, pa ne smeš noter. 2. Ako je človek sam, je dobro, ako sta pa dva, je še boljše. 3. Na vsakem vozu so zadosti štiri kolesa, petega ni treba. 4. Na vsaki roki je zadosti pet prstov, šestega ni treba. 5. Sedem je bilo prašičev, ki si mi jih dal. 6. Moji so šesteri otročiči. 7. Ti si mislil mene dobiti, pa me ne boš.«

Zeleni lovec nato razjarjen zatuli in izgine. Sveti Anton pa posvari kmeta, naj se vdruči ne brati več z zelenim lovcem. (Nadaljevanje.)

Kratkočasnici.

Deček je dobil od svojega strica goldinar. Vprašan, kaj bo napravil z novcem, je rekel: »Z njim si kupim denarnico, da ga bom vanjo dejal.«

»Mir.«

»Ali ne veš, Lizika, da dostojni otroci ne vtikajo palca v usta?« — »Mama, katerega pa?«

Drobiž.

Kako so nastale arabske številke?

Arabske številke — — ! Jej, kakšne so pa te? Saj jih niti ne poznamo! O pač, o pač! To so številke, ki jih sami — lepše ali grše — pišete po svojih številnicah in ki jih vidite tiskane po računicah in po drugih knjigah. To so torej številke: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 0 itd.

Drugače od teh številk so rimske številke. Nekaj jih gotovo že vsi poznate. Saj jih vidite doma na uri. Te so: I = 1, V = 5, X = 10. Drugih pa gotovo še vsi ne poznate, na primer: L = 50, C = 100, D = 500, M = 1000. Rimljani so torej pisali številke s črkami.

Arabci so pa računali menda s črtami. Gotovo bo vas, mlade učenjake, zanimalo, kako so to delali, in kako so iz teh črt nastale potem sedanje številke. Prvotne arabske številke so bile po mnenju učenih mož take-le:

$$\begin{array}{l} | = 1, \quad \perp = 2, \quad \lrcorner = 3, \quad \square = 4, \\ \sqsubset = 5, \quad \boxminus = 6, \quad \boxplus = 7, \quad \boxtimes = 8, \\ \square = 9. \end{array}$$

Ničla (0) je pa tudi vzeta iz narave. Prazen prostor je velikokrat votel, na primer: votlo cev, votlo drevo, votla bilka. Okroginokrog je pa rob, znotraj pa prazen. Iz tega so vzeli Arabci znamenje za ničlo. Drugi pa zopet pravijo: Številke so iz črt, ničla je pa okrogla. Nima torej nič ravnih črt; zato ničla, kakor jo mi imenujemo.

Če pogledamo okorne, iz črt sestavljene arabske številke, lahko koj spoznamo, da so za hitro pisavo dokaj nerodne. Zato so jim s časom obrusili robove, in iz nerodnih znamenj so zrastle lične zaokrožene ali pa le malo predelane arabske številke, kakor jih pišemo dandanes.

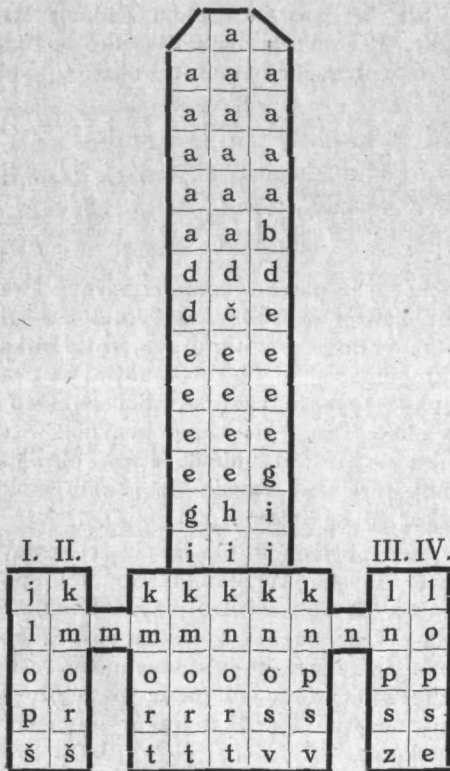
J. E. B.

Rebus.

Miroslav Posavski:

Spomenik slavnemu možu.

1. Soglasnik,
2. plazilec,
3. števnik,
4. domača žival,
5. gora na Tirolskem, znana izza časa Napoleona,
6. Slovan,
7. mati vseh mater,
8. glas,
9. žensko ime,
10. turško dostojanstvo,
11. sladka jed,
12. žensko ime,
13. glodalka,
14. žuželka.

Po srednjem kamenu beri:

1. apostola,
2. dve mesti na Kranjskem,
3. dan v tednu,
5. mesto na Grškem,
5. reka na Kranjskem.

Po stranskih stebrih (I. II. III. IV.) beri odzgor navzdol tako, da se ujemajo imena s črkami v drugi vrsti na srednjem kamenu:

- I. nasprotje od koristi,
- II. raste v gozdu,
- III. se pošilja po pošti,
- IV. so nosili vitezi.

Po sredi navzdol se bere ime slavnega moža.

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnji številki.)